

Lagutskottets betänkande

1977/78:29

med anledning av motion om förutsättningarna för likvidation av aktiebolag

Ärendet

I betänkandet behandlas motionen 1977/78:1002 av Inger Lindquist (m), vari yrkas att riksdagen beslutar om den ändringen i 13 kap. 4 § aktiebolagslagen, att beslut om likvidation ej skall meddelas, om det under ärendets handläggning i domstol styrkes att likvidationsgrunden upphört.

Remissyttranden över motionen har inhämtats från patent- och registreringsverket, hovrätten för Västra Sverige, Sveriges advokatsamfund och Sveriges industriförbund.

Gällande ordning

I 13 kap. aktiebolagslagen (1975:1385) finns regler om likvidation och upplösning av aktiebolag. Enligt aktiebolagslagen (ABL) kan likvidation komma till stånd antingen på frivillighetens väg eller genom tvång. Närmare bestämmelser om grunderna för tvångslikvidation finns i 13 kap. 2–4 §§ ABL. Tvångslikvidation kan bli aktuell om styrelsen finner att bolagets eget kapital understiger en tredjedel av det registrerade aktiekapitalet (2 §). Frågan om bolaget skall träda i likvidation skall i sådant fall först hänskjutas till bolagsstämman. Beslutar inte bolagsstämman att bolaget skall träda i likvidation eller fastställs inte på ordinarie bolagsstämma under nästföljande räkenskapsår balansräkning, som utvisar att det egna kapitalet uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet, är styrelsen skyldig att hos allmän domstol ansöka om att bolaget försätts i likvidation. Ansökan kan även göras av enskild styrelseledamot, verkställande direktör, revisor eller aktieägare. Sedan ansökan gjorts skall domstolen förordna att bolaget skall träda i likvidation. En förutsättning för att likvidationsbeslut skall meddelas är att det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att bolagsstämman godkänt balansräkning, som utvisar att bolagets kapital uppgår till hälften av det registrerade aktiekapitalet. Det skall vidare visas att balansräkningen granskats av revisorerna.

I 3 § ges bestämmelser om tvångslikvidation, när aktieägare missbrukat sitt inflytande i bolaget och på så sätt medverkat till överträdelse av ABL eller bolagsordningen. Beslut om tvångslikvidation i sådant fall meddelas av domstol på ansökan av en aktieägareminoritet. Enligt 4 § skall rätten också i vissa andra fall förordna att ett aktiebolag skall träda i likvidation. Beslut om likvidation skall sålunda meddelas om likvidationsskyldighet föreligger

enligt bolagsordningen eller om bolaget är i konkurs som avslutas med överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid beslutar om likvidation (4 § 1 och 2). Detsamma gäller när bolaget saknar till aktiebolagsregistret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt ABL eller när bolaget ej inom föreskriven tid sänder in årsredovisning för något av de två senaste räkenskapsåren (4 § 3 och 4). Tvångslikvidation enligt 4 § kan slutligen beslutas när förhållandet mellan antalet bundna och fria aktier strider mot vad som i bolagsordningen bestämts om sådant förhållande samt bolaget inte efterkommit registreringsmyndighetens föreläggande att vidta vissa närmare angivna åtgärder.

Behöriga att ansöka om likvidation enligt 13 kap. 4 § ABL är styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör, aktieägare eller registreringsmyndigheten, dvs. patentverket. I vissa fall får även borgenärer och andra ansöka om likvidation. I likhet med vad som stadgas i 2 § gäller enligt 4 § andra stycket att beslut om likvidation inte skall meddelas, om det under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att likvidationsgrunden upphört.

I 13 kap. 5 och 6 §§ finns bestämmelser om förfarandet hos domstolen. Reglerna innebär bl. a. att rätten genast skall kalla bolaget samt aktieägare och borgenärer, som vill yttra sig, att inställa sig viss dag då likvidationsskyldigheten skall prövas. Kallelsen skall delges de berörda samt kungöras i Post- och Inrikes Tidningar minst två och högst fyra månader före inställelsedagen.

Enligt 50 § aktiebolagsförordningen (1975:1387) skall patentverket göra anmälan hos domstol då det får kännedom om förhållande som avses i 13 kap. 2-4 §§ ABL.

En bestämmelse om tvångslikvidation finns också i lagen (1975:1386) om införande av aktiebolagslagen. Bestämmelsen ger styrelseledamot m. fl. möjlighet att hos rätten ansöka om likvidation av aktiebolag vars aktiekapital ej uppgår till 50 000 kr. Likvidationsbeslut skall meddelas om det ej före ärendets avgörande visas att aktiekapitalet gått upp till 50 000 kr.

Motionsmotivering

I motionen framhålls att mål om likvidation på grund av utebliven årsredovisning inte är ovanliga i hovrätt. I några fall har det hänt att bolaget uteblivit från förhandlingen i tingsrätten i tro att ärendet varit ur världen genom att årsredovisning getts in till patentverket under tiden mellan patentverkets anmälan till tingsrätten och dagen för förhandlingen där. Patentverket brukar enligt motionären i liknande fall återkalla sin anmälan, men det sker inte alltid. Tingsrätten, som inte har känt till att redovisning ingetts, har då beslutat om likvidation. När det sedan i hovrätten har blivit klart att grund för likvidationsbeslutet i verkligheten saknats har hovrätten på grund av lagtext och klar praxis (H 1975 s. 69) haft att fastställa tingsrättens beslut. Motionären anser detta otillfredsställande. Den part som i högre

instans lyckats påvisa att överklagat beslut i verkligheten varit materiellt ogrundat finner det obegripligt att överinstansen inte kan rätta till saken. En likvidation är inte bara en juridisk formalitet. Den innebär, framhålls vidare, att bolaget i fråga upphör att finnas till och att den rörelse som bolaget driver drabbas av ett avbrott i sina rättsliga relationer. Det är också känt att livskraftiga småföretag genom dessa avgöranden har fått betydande svårigheter.

Remissvaren

Samtliga remissinstanser tillstyrker att ABL ändras i huvudsaklig överensstämmelse med motionärens förslag.

Patentverket finner det otillfredsställande att högre instans enligt gällande rätt har att fastställa tingsrätts förordnande om likvidation enligt 13 kap. 4 § ABL även i fall då part i den högre instansen kunnat styrka att likvidationsgrunden upphört före tingsrättens beslut. Enligt patentverket skulle emellertid den av motionären föreslagna ändringen i lagrummet i praktiken medföra att försumliga bolag genom att överklaga likvidationsbeslutet får en generell möjlighet att dröja med insändande av årsredovisning till patentverket fram till den slutliga prövningen i högre instans. Bestämmelserna om att årsredovisning och revisionsberättelse skall insändas till patentverket senast inom sju månader efter räkenskapsårets utgång skulle härigenom på ett olyckligt sätt urholkas och leda till en avsevärt ökad arbetsbelastning för domstolarna samt försämrade möjligheter för verkets kunder att snabbt få tillgång till aktuell information om bolagens ekonomiska ställning. Patentverket förordar därför att lagtexten utformas på ett sådant sätt att de påtalade olägenheterna inte uppstår. 13 kap. 4 § andra stycket ABL bör i enlighet härmed kunna ges följande lydelse: "Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det styrkes att likvidationsgrunden upphört innan tingsrätten avgjort ärendet."

Hovrätten för Västra Sverige upplyser inledningsvis att flera fall har förekommit där likvidationsbeslutet blivit bestående trots att de efterfrågade handlingarna inkommit till patentverket, innan tingsrätten fattat beslutet. Åtminstone i något fall är det enligt hovrätten känt att fråga därvid varit om företag med flera anställda och pågående verksamhet som genom beslutet fått betydande svårigheter. Att verksamma bolag försätts i likvidation till följd av försummelse som sägs i 13 kap. 4 § 3 och 4 ABL torde höra till undantagen eftersom ett bolag upprepade gånger uppmanas av patentverket att vidta föreskrivna åtgärder. Enligt hovrätten kan det emellertid ifrågasättas om följderna av ett utblivet eller för sent handlande blivit tillräckligt klagjorda för bolaget. Kallelse till förhandlingen delges ibland bolaget endast genom kungörelse, vilket beror på att uppgifterna om bolagets eller dess styrelses adress är föråldrade. Förhandlingen om likvidation kan därför, fortsätter hovrätten, komma att hållas utan att bolaget faktiskt har kännedom därom.

En förbättrad information till bolaget skulle med säkerhet innebära att flera fall av likvidation skulle kunna undvikas. Hovrätten pekar vidare på att om bolaget före eller vid förhandlingen i tingsrätten anmäler att bolaget vidtagit den föreskrivna åtgärden, tingsrätten i regel torde bevilja anstånd i avvaktan på återkallelsen av sökt likvidation från patentverket.

Hovrätten delar den mening som kommit till uttryck i motionen att det är otillfredsställande att högre rätt ej kan ändra tingsrättens beslut när detta grundas på den felaktiga förutsättningen att bolaget ej fullgjort sina ifrågasvarande skyldigheter. Varken patentverkets praxis eller fördröjning av handläggningen där på grund av olyckliga omständigheter bör få inverka på frågan om bolaget skall försättas i likvidation eller ej. Hovrätten tillstyrker därför en ändring av 13 kap. 4 § ABL av innebörd att beslut i tingsrätt om likvidation skall upphävas av högre rätt om det där styrkes att likvidationsgrunden inte förelegat, när beslut fattades. Däremot finner hovrätten ej skäl att tillstyrka en lagändring som skulle ge bolaget rätt att även efter tingsrättens beslut om likvidation få fullgöra sina skyldigheter och därigenom uppnå att likvidationsbeslutet upphäves i högre instans. En sådan möjlighet är från såväl praktiska som principiella utgångspunkter olämplig.

Sveriges advokatsamfund erinrar till en början om att det enligt gällande regler borde vara väl sörjt för att någon oberäknad olägenhet inte skall uppkomma. Trots detta är det för samfundet känt att så sker. Samfundet framhåller vidare att aktiebolaget är den enda verksamhetsform med begränsat ansvar som står företagare till buds. De formaliteter som i ständigt ökande omfattning skall fullgöras kan i en liten verksamhet vara svåra att fullgöra på rätt sätt. På grund härav och på de av motionären anförda skälen tillstyrker samfundet den föreslagna ändringen. Av lagtexten bör emellertid klart framgå att likvidationsgrunden skall ha upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.

Sveriges industriförbund anser det otillfredsställande att överrätt i dag saknar möjlighet att undanröja likvidationsbeslut av tingsrätt, om bolaget i fråga i överrätt kunnat styrka att årsredovisning – utan att det kommit till tingsrättens kännedom – insänts till registreringsmyndigheten under tingsrättens handläggning av ärendet och före tingsrättens beslut. Förbundet delar således motionärens uppfattning att justering av gällande rätt bör ske. Industriförbundet anser dock, att lagstiftningen ej bör utformas så att bolag under handläggningen i överrätt ges möjlighet att för undanröjande av likvidationsbeslut åberopa att årsredovisning insänts efter tingsrättens beslut. En ändrad lagtext bör därför utformas på annat sätt än motionären föreslagit.

Utskottet

I 13 kap. aktiebolagslagen (ABL) finns bestämmelser om likvidation och upplösning av aktiebolag. Likvidation kan komma till stånd antingen på frivillighetens väg eller genom tvång. Tvångslikvidation kan bli aktuell om bolagets eget kapital understiger det registrerade aktiekapitalet (2 §). Beslut om tvångslikvidation i sådant fall kan meddelas av tingsrätt efter ansökan av bolagets styrelse, aktieägare m. fl. En förutsättning för att domstolen skall förordna att bolaget skall träda i likvidation är att det inte under ärendets handläggning i tingsrätten styrks att bolagsstämman godkänt balansräkning med visst innehåll och att balansräkningen granskats av revisorerna. Enligt 3 § kan tvångslikvidation vidare komma i fråga när aktieägare missbrukat sitt inflytande i bolaget och på så sätt medverkat till överträdelse av ABL eller bolagsordningen. I 4 § ges föreskrifter om tvångslikvidation i vissa andra fall. Domstol skall sålunda förordna att aktiebolag skall träda i likvidation, om likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen eller om bolaget är i konkurs som avslutats med överskott och bolagsstämman inte inom föreskriven tid beslutar om likvidation. Detsamma gäller när bolaget saknar till aktiebolagsregistret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt ABL eller när bolaget ej sänt in årsredovisning för något av de två senaste räkenskapsåren. Likvidation enligt 4 § kan slutligen beslutas när förhållandet mellan antalet bundna och fria aktier strider mot vad som i bolagsordningen bestämts om sådant förhållande samt bolaget inte efterkommit registreringsmyndighetens föreläggande att vidta vissa närmare angivna åtgärder. En regel om tvångslikvidation finns även i ABL:s övergångsbestämmelser.

Behörig att ansöka om likvidation enligt 13 kap. 4 § ABL är bl. a. styrelsen, verkställande direktör, aktieägare eller patentverket. I likhet med vad som stadgas i 2 § gäller enligt 4 § andra stycket att beslut om likvidation inte skall meddelas, om det innan ärendet avgörs i tingsrätten styrks att likvidationsgrunden upphört. På grund av bestämmelsens utformning kan överrätt inte upphäva ett beslut om likvidation ens om likvidationsgrunden faktiskt upphört redan före beslutets meddelande.

Det berörda förhållandet kritiseras i motionen. Motionären framhåller att mål om likvidation på grund av utebliven årsredovisning inte är ovanliga i hovrätt. I några fall har det hänt att bolaget uteblivit från förhandlingen i tingsrätten i tro att ärendet varit ur världen genom att årsredovisning getts in till patentverket under tiden mellan patentverkets anmälan till tingsrätten och dagen för förhandlingen där. Patentverket brukar enligt motionären i liknande fall återkalla sin anmälan, men det sker inte alltid. Tingsrätten, som inte har känt till att redovisning ingetts, har då beslutat om likvidation. Motionären anser det otillfredsställande att hovrätten i sådant fall inte kan upphäva likvidationsbeslutet. Den part som i högre instans lyckats påvisa att överklagat beslut i verkligheten varit materiellt ogrundat finner det obegrip-

ligt att överinstansen inte kan rätta till saken. En likvidation är inte bara en juridisk formalitet. Den innebär, framhålls vidare, att bolaget ifråga upphör att finnas till och att den rörelse som bolaget driver drabbas av ett avbrott i sina rättsliga relationer. Det är också känt att livskraftiga småföretag genom dessa avgöranden har fått betydande svårigheter. Motionären yrkar därför att 13 kap. 4 § ABL skall ges den lydelsen att likvidationsbeslut ej skall meddelas om det under ärendets handläggning i domstol styrks att likvidationsgrunden upphört.

Vid remissbehandlingen av motionen har samtliga remissinstanser förklarat sig dela motionärens uppfattning att den nuvarande ordningen kan medföra olägenheter samt förordat att 13 kap. 4 § ABL ändras. Beträffande motionärens förslag till utformning av lagtexten har emellertid remissinstanserna påpekat att det skulle ge bolagen möjlighet att efter tingsrättens beslut om likvidation fullgöra sina skyldigheter och efter ett överklagande uppnå att beslutet upphävs. En sådan möjlighet har remissinstanserna ansett olämplig från principiella och praktiska utgångspunkter. De har därför förespråkatt att lagtexten ges en sådan utformning att likvidationsbeslut kan upphävas av högre rätt endast i de fall det styrks att likvidationsgrunden upphört innan tingsrätten meddelade beslutet om likvidation.

Utskottet vill för sin del framhålla att det endast undantagsvis torde förkomma att bolag tvingas träda i likvidation trots att likvidationsgrunden upphört. Enligt utskottets mening är det emellertid angeläget att riskerna för att sådana fall skall inträffa undanröjs. 13 kap. 4 § andra stycket ABL bör därför ändras. I likhet med remissinstanserna anser emellertid utskottet att motionärens förslag till lagtext går längre än vad som krävs för att syftet med motionen skall bli tillgodosett. För att man skall komma till rätta med de nuvarande olägenheterna torde endast erfordras att överrätt ges möjlighet att upphäva likvidationsbeslut om det där styrks att likvidationsgrunden upphört före tingsrättens beslut i ärendet. Vad gäller övriga likvidationsbestämmelser anser utskottet att det inte föreligger skäl för någon motsvarande ändring. I enlighet med det anförda förordar utskottet att 13 kap. 4 § andra stycket ABL ändras så att beslut om likvidation ej skall meddelas om det styrks att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.

Utskottet hemställer

att riksdagen med anledning av motionen 1977/78:1002 antar följande

Förslag till

Lag om ändring i aktiebolagslagen (1975:1385)

Härigenom föreskrivs att 13 kap. 4 § aktiebolagslagen (1975:1385) skall ha nedan angivna lydelse

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Rätten förordnar att bolaget skall träda i likvidation, om

1. likvidationsskyldighet föreligger enligt bolagsordningen,
2. bolaget är i konkurs som avslutas med överskott och bolagsstämman icke inom föreskriven tid fattat beslut om likvidation enligt 19 §,
3. bolaget saknar till registret anmäld behörig styrelse eller verkställande direktör som skall finnas enligt denna lag,
4. bolaget ej har enligt 11 kap. 3 § sänt in årsredovisning för något av de senaste två räkenskapsåren, eller
5. förhållandet mellan antalet bundna och antalet fria aktier strider mot förbehåll enligt 17 kap. 1 § och bolaget ej efterkommit registreringsmyndighetens föreläggande enligt 17 kap. 5 eller 6 §.

Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det *under ärendets handläggning i tingsrätten styrkes att likvidationsgrunden upphört.*

Beslut om likvidation meddelas dock ej, om det *styrkes att likvidationsgrunden upphört under ärendets handläggning i tingsrätten.*

Fråga om likvidation enligt första stycket prövas på anmälan av registreringsmyndigheten eller på ansökan av styrelsen, styrelseledamot, verkställande direktör eller aktieägare. I fall som avses i nämnda stycke 2–4 prövas frågan på ansökan även av borgenär eller annan vars rätt kan vara beroende av att någon finnes som kan företräda bolaget.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1978.

Stockholm den 9 maj 1978

På lagutskottets vägnar

IVAN SVANSTRÖM

Närvarande: Ivan Svanström (c), Lennart Andersson (s), Inger Lindquist (m), Martin Olsson (c), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Sonja Fredgarh (c), Åke Gillström (s)*, Bo Siegbahn (m), Marianne Karlsson (c), Owe Andréasson (s), Stina Andersson (c), Bengt Silfverstrand (s), Birgitta Johansson (s) och Margot Håkansson (fp)*.

* Ej närvarande vid betänkandets justering.

